

evident, escapat a l'arplega de Wartburg: *lambrois* 'espècie de dall' «serpe emmanchée d'un long manche», documentat en una escriptura de les Landes (a Gabarret), de l'any 1268 (publ. *Rom.* III, 439, i de nou per Luchaire, *Recueil d'anc. textes gascons*, p. 87.1); el *TdF* li dóna la forma *lambrous* amb aquella definició (sense localitzar-lo precisament, de manera que no és segur que sigui solament de Gascunya); i també, per a una eina usada per cavar la fusta dels esclops, en un doc. gascò de 1591: «un *lambrost* per curar los esclops»; data tan tardana que aquesta -t final pot tenir ben poc valor fonètic, i respondre igualment a -osc o -os originari.

És clar que això ho hem de relacionar amb el francès ant. i mj. *lambroussier* que Wartburg documenta en textos dels Ss. XIV-XV, i també en el poeta Villon (S. XV); i que ja apareix grafiat *lambruschier*, -*uschier* en textos més antics encara, dels Ss. XIII-XIV; com que almenys en part es tracta de textos normands, i apareix, p. ex., en Benoit de Sainte-Maure [c. 1200] i en el Pean Gâtinais, no podem saber si aquesta grafia *u* correspon a *ü* o a *o*:³ Wartburg tradueix «revêtir de lambris», fr. mod. *lambris* «revêtement en bois qui garnit les murs d'une pièce» (després se n'han fet també de pedra etc); però em sembla que, almenys en la documentació més antiga, hauria hagut de traduir més aviat «creuser le bois pour lambrisser».

Car ja s'adona ell que aquest verb és derivat de LAMBRUSCA, i això difícilment es pot concebre sinó a base del treball fet sobre la fusta amb una eina, a manera de coltell tallant, com aquell *lambrois* o -os(t) de tallar parres i podar vinyes o d'enfondir esclops. El mateix indiquen els mots catalans de què tractarem més avall. L'explicació que la *lambrissure* consistiria en ornaments que imitessin la forma d'una vinya silvestre o cep de llambrusca, és ben rebuscada i inversemblant, i no sembla pas que estigui documentada.

Ara bé aquest verb presenta també, almenys en gran part, formes amb *o*; cf., a més, *lambrousseur* París c. 1260, *lambroussement* 1415, *lambroussure* en Lefèvre d'Étapes (c. 1520), d'on manlevat neerl. mj. *lambrosüre*; *lambrousserie* a Dijon 1501, *lambrousserie* en el cantó de Berna (S. XVI); i no és segur que l'altra forma *lambruissier* suposi sempre *ü* originària (cf. *buisson/boisson* i anàlegs); en tot cas el fr. mod. *lambris* té raó Wartburg de judicar-lo com un post-verbal del verb *lambrisser* reducció normal de *lambruissier*.

Anem ara al representant català d'aquests mots derivats de LAMBRUSCA. En correspondència al gc. ant. i oc. *lambro(i)s*, hi ha el cat. *llambroix*, i en correspondència a *lambroussier* hi ha el nostre verb *llambroixar*: correspondències fonèticament perfectes. El substantiu es documenta en català des de ben antic, i des del català l'estengueren els nostres tècnics hipiàtrics (com el famós Tederic del S. XIII, BDC XXII), i ferrers manescals, cap a Aragó i Castella, ja en l'Edat Mitjana.

En català tenim documentat *llambroix* com a nom del botavant, amb què rebaixen la peüngla o pota dels cavalls,⁴ i de l'eina quirúrgica per operar-los dels seus

tumors i malures, des de textos dels Ss. XIV i XV: «quatre *lambroxos* de ferro petits, item 2 *scarpres* petits, aptes a obres de cap; ---» (Bna. 1437, *BABL* XI, 160): aquí sembla més aviat una eina de fuster (puix que va amb *escarpres*) que de manescal; però també «dolareu la unglà del cavall, ab un *lambrox*, tant fins que romanga la unglà tota tendra», en la Manescalia de Díeç.

En tot cas el diminutiu corresponent té aquest sign. en la Farmacologia (que alhora és manescalia) catalana de Klagenfurt, de fi S. XIV: «a mal de sedes --- pren un *lambroxet* --- cava en dret dels fals-quarters ---» (p. p. Menhardt, *AORBB* III, 261); «*lambroç* de canalat» i un femení corresponent «una *lambrosa* de canalat» són eines de colteller que el *DAG* registra en uns inventaris de Vic de 1410 i 1440. Mot que va passar al domini castellà, com a catalanisme (com revelen les terminacions masculines en consonant), tant al d'Aragó com al de Castella, i tant amb el sentit fusterívol com en el dels manescals: un *lambrox* figura en el *Libro de los Cavallos*, obra alfonsina de fi del segle XIII (p. p. G. Sachs, 43.24); i en un inventari aragonès de 1365 es llegeix «51 Dos martiellos mayores, 52 dos *lambroxos* de canalat, 53 una phahela de fierro [*cat. paella*], 54 un ramprun⁵ de canalat, 55 tres limas de canalat ---» (Serrano, *BRAE* IV, 343). Aquest *canalatar* recurrent, de Vic i de l'Alt Aragó, ens revela de quina mena d'eina es tracta: avui el *canalador* és el mateix que el *cadell*, eina de fuster: la mena de ribot usada per eixamplar encaixos etc. (que *AlcM* registra a Puigcerdà, Bonansa i Calaceit, cf. *ibidem cadell* II, § 1).

Pel que fa al verb *llambroixar* tampoc és cosa només de manescals: és un mot de Mallorca i Menorca (*AlcM*), però també valencià («desbastar», vocab. de Ferrer Pastor i Giner March). En un i altre lloc és una obra que es fa amb la fusta, com també he posat de relleu supra en francès: «rebaixar un objecte dur, donant-li longitudinalment cops amb una eina tallant» descriu *AlcM* amb equivalència *ESCALABORNAR* (< *esclop*). Tant viu és el mot allà que els mallorquins també l'usen en accs. figurades 'fer gran fartanera de menjar', com solem dir 'menjar com un destraler, destralejar', però *AMAlcover* l'usava també en una acc. figurada abstracta, com ara 'agençar, arranjar' (segons el context de *BDLC* X, 78). I encara que no l'hi registren els diccs., potser també té algunes accs. figurades en valencià, car Enric Valor s'anotava un substantiu +*llambroixada* al marge del substantiu *llambroix* del seu *Dfa.*: ¿significaria potser alguna cosa com 'cop fort' o 'atzagaïada'?

Quant a l'aspecte de derivació morfològica partint de LAMBRUSCA, hi caben dues explicacions. L'antiguitat del substantiu en occità, i en cat.-arag., sembla afavorir una derivació adjectival directa. 'Podadora' és *VIDUBIUM* (oc. ant. *vezog*, fr. *vouge*) en gallo-romànic: doncs, *lambrois/llambroix* podria venir d'un derivat adjectiu ll. vg. *VIDUBIUM* **LAMBRÜSCĒUM* 'podadora de parres silvestres', que des d'aquest significat hauria passat a designar altres menes d'estris de coltelleria.